

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Leto III. — Štev. 28.

NOVO MESTO, 11. JULIJA 1952

CETRTLETNA NAROČNINA 100 DIN

IZHAJA VSAK PETER

SKLEPI GLAVNEGA ODBORA OF o nadaljnjem razvijanju in utrjevanju kmečkega združništva

1. Nadaljnje razvijanje in utrjevanje kmetijskega združništva je najvažnejša naloga v našem kmetijstvu. Splošne kmetijske zadruge postajajo najmočnejši faktor pospeševanja kmetijske proizvodnje, obenem pa so najprimernejša oblika za formiranje in utrjevanje socialističnih proizvodnih odnosov na vasi, ker že razpolagajo s skupnimi združnimi proizvodnimi sredstvi — od strojev do združnih posestev — ker se bodo ta proizvodna sredstva v novih gospodarskih pogojih stalno krepila, tako v korist kmečkih gospodarstev, kakor v interesu socialistične družbe.

Od tedna do tedna

Kakih prevočnih zunanepolitičnih dogodkov o tem sicer oročem poletnem času res ne moremo zabeležiti, toda toriča mednarodne dejavnosti so slej ko prej ostala ista. Da pričnemo kar pri nas doma, moramo v prvi vrsti omeniti obisk grške parlamentarne skupine, ki se že nekaj dni zadržuje v naši državi, da bi utrdila zvezi in posredovala zblizanje med grškim narodom in narodi Jugoslavije.

Prijateljsko sodelovanje Jugoslavije predosem s sosednjimi državami, ki jim je resnično do takega zblizanja, je rodilo v zadnjem času precej sadov. Spominimo se spet nedavnega obiska avstrijskega zunanjega ministra G. Gruberja in na ugoden odmev o avstrijskem javnem življenju, pa bomo videli, kako pravilno politiko zastajala naše vodstvo. Tudi obisk grških parlamentarcev ne spremljamo s simpatijami le pri nas in v Grčiji, ampak tudi drugod po svetu. Napor naše vlade, da bi Jugoslavija živel v dobrih odnosih z vsemi miroljubnimi narodi, našli na gluha ušesa koečjemu pri zakrknjenih informirovskih hujskačih in reakcionarnih krogih, zlasti v Italiji.

Iz Moskve dirigirana sovražna politika naših kominformoskih sosedov se niti za las ne popravi. Ponekod o svetu so ob zasedanju Donapske komisije o Romuniji že videli nekakšno popustanje kmetijskega pritiska na Jugoslavijo. Toda resnični potek konference je pokazal, da temu ni tako, da se razmere v Donapski komisiji niso prav nič spremenile — kakor so izjavili člani naše delegacije ob povratku iz Galaca. Prav tako se tudi sicer ni zadržanje kominformoskih nahujskancev popravilo. To nam zlasti pričajo pogosti incidenti ob meji, ki jih ne le kominformoske države proti nam stalno in vse bolj utrjujejo, pač pa jih tudi na vse mogoče načine uporabljajo za sovražne izpade. Pred nekaj dnevi so bolgarski teroristi spred odšli na naše ozemlje in ranili našega granicarja. To je po nedavnem uboju našega podpolkownika Pane Djukiča, ki je prav tako postal žrtev bolgarskih teroristov, dovolj zgovorna bilanca okrepjenega divjanja moskovskih plačancev.

Hkrati pa moremo zasledovati, kako neozdržno stanje vlada v vzhodnih satelitskih državah. Dnevno zbeži kaka skupina vojakov ali civilnega prebivalstva iz kominformoskega raja in prav o našo državo se zateka največ beguncev. Naj si bodo to madžarski vojaki, romunski letalci, bolgarski ali albanski kmetje — vsi pripovedujejo, kako neozdržne razmere vladajo pri njih in da so, čeprav o smrtni nevarnosti, radi tvegali beg v svobodo. Kdo bi jim ne tvegaj o nasilju in grozotah v njihovih domovinah, ko pogosto beremo, da padajo v nemilost celo taki vodilni moskovski hlapci, ki so jih še nedavno tega kovali v zvezde Zdjaj, ko je prišla na vrsto odstranitev Ane Pauker, lahko spet zasledujemo, kako neusmiljeno deluje kmetijski aparat. Sprva so jo izrinili iz politbiroja, zdaj pa so jo že tudi odstavili z mesta zunanjega ministra. Naenkrat pa bo popolnoma izginila — verjetno kje v kakem sovjetskem »zdravilišču«. Kaj bo le, ko ne bodo imeli o Moskvi koga več »zdraviti«?

Ker se danes v glavnem zadržujemo pri naših sosedih, moramo izkorno omeniti še Trst. Tu se je spet izkazal besni italijanski trendentizem, ki se po londonski konferenci upa še bolj kopiriti. Nič ne pomaga, da so nas takrat razni odgovorni ljudje v svetu tolažili, da gre za manj pomembna odstopanja Italiji, ki naj dobi o tržaški upravi nekaj administrativnih mest Zdjaj, je jasno vidimo, kako si uradna Italija zamišlja ta »manj pomembna administrativna mesta«. Za italijanskega političnega svetovaleca pri našski upravi angloameriške cone STO je rimska vlada imenovala znanega iredentista, vidnega funkcionarja sovinstične organizacije CLN in pisca mnogih nam sovražnih člankov in protijugoslovske knjige Diega de Castra. Razumljivo je, da tržaške demokratične množice in zlasti Slovenci ostro protestirajo proti temu imenovanju ter zahtevajo, naj ga angloameriška pojaška uprava ter vlada Anglije in Amerike ne priznata. Kajti to bi bilo dokaz, da njihovi odgovorni ljudje iskreno mislijo, ko govorijo, da je tržaško vprašanje zadena, ki jo morata medsebojno rešiti Jugoslavija in Italija — ne pa enostranska zaslepljena politika italijanskega iredentizma.

2. Kljub temu, da je izkazana očitna prednost velikih združnih posestev, je stanje v delovnih združenjih Slovenije takšno, da zahteva ne le reorganizacijo pastivnih, ampak tudi reorganizacijo nekaterih aktivnih kmečkih delovnih združenj. Čeprav imajo namreč te zadruge vse pogoje za rentabilno gospodarjenje in za svoj nadaljnji razvoj, vendar pa onemogočajo notranji odnosi njihov napredek in dvig kmetijske proizvodnje ter razširjeno reprodukcijo, skratka, zavirajo njihovo uspešno socialistično rast. V takih primerih bodo po reorganizaciji kmečkih delovnih združenj ostala skupna proizvodna sredstva — stroji, živina, zgradbe, razni obrabi in tisti del združnega posestva, ki predstavljajo splošno ljudsko premoženje — splošnim kmetijskim združenjem. To združno posestvo pa se bo večalo tudi s tisto zemljo, ki jo bodo kmetje prostovoljno uvozili proti primerni zakupnini. Tako nastalim združnim posestvom in pa tistim delovnim združenjem, ki bodo ostale in se vključile v splošne kmetijske zadruge kot poseben sektor samostojne dejavnosti splošnih kmetijskih združenj, bo treba še nadalje čim bolj pomagati.

Naloga organizacij OF je, da vodijo in usmerjajo razpravo o tej reorganizaciji in prispevajo k njeni pravilni izvedbi.

3. V zvezi z nadaljnjim prevzemanjem vodstva in izvajanja operativnih nalog s strani neposrednih proizvajalcev, organizacij in osnovnih organov oblasti je naloga organizacij OSVOBODILNE FRONTE, da pomagajo pri izvajanju, pri pravilnem pojasnjevanju in mobilizaciji delovnih kmetov za izvedbo teh nalog. Vlogo pospeševalca kmetijske proizvodnje prevzamejo proizvajalci sami, pri čemer pa se bodo lahko uspešno posluževali svojih kmetijskih združenj. Od teh nalog je pri nas zaščita rastlin prav gotovo med najvažnejšimi. Poleg kaparja, ki se naprej uničuje naše sadjarstvo, nam že v letošnjem letu na celotnem področju Slovenije grozi z uničenjem krompirja še nevarnejši kolonarski hrošč. V Prekmurju se širi murvin prelec, ki uničuje vse zelene rastline. Organizacija borbe proti tem škodljivcem je na terenu zelo šibka, tako da je v nevarnosti ogromno ljud-

sko premoženje. Prav zato bi bilo potrebno, da bi organizacije OSVOBODILNE FRONTE pomagale na terenu s pojasnjevanjem in navdaji pri uničevanju vseh teh škodljivcev, zlasti pa naj bi organizacije OSVOBODILNE FRONTE pripomogle pri izvajanju vseh ustreznih zakonitih predpisov glede zaščite rastlin, kar je v neposredno korist samih kmečkih gospodarstev, je v korist celotne naše skupnosti.

Zahvala maršala Tita Zvezi borcev okraja Kočevje

Okrajni odbor Zveze borcev v Kočevju je v juniju dobil od maršala Tita sledeče pismo:

»Najlepše se zahvaljujem za čestitke in pozdrave, ki ste mi jih poslali ob moji šestdesetletnici.

Vaši organizaciji želim mnogo uspehov v izgradnji novega človeka — državljana socialistične Jugoslavije.»

TITO

Pozdravljeni, brigadirji MDB »Vida Tomšič«!

Da bo delo pri obravi in ureditvi Novega mesta hitreje potekalo, je prišla prvega julija na pomoč srednješolska mladinska delovna brigada »Vida Tomšič«. 154 dijakov in dijakov novomeških srednjih šol je krepko prišlo za krampe in lopate, da bo Novo mesto čimprej dobilo lepše lice. Po nam se tako za lepši izgled, tudi za izboljšavo nekaterih komunalnih naprav gre in mladina hoče prispevati svoj delež.

Brigada si je uredila bivališče v osnovni šoli, kjer ima tudi svoj št. b. Dve četi delata pri izmenjavi vodovodnih cevi iz Grma proti kandliškemu mostu, dve delata na ureditvi športnih igrišč na Loki, ena četa dela pri urejanju sejmišča ob Ločenski cesti, 16 članov pa je zaposlenih pri čiščenju gozda v Soteski. Delajo zjutraj od štirih do enajstih dopoldne. Popoldne imajo čas za razvedrilo in kovanje. Navzlic neznanosti vročini so že prve dni visoko presegali dnevne norme: prvi dan 141 odstotkov, drugi dan 130,4, tretji dan 156 % itd. Takoj prve dni so tudi pokazali veliko smisla za disciplino in red, vzorno so si uredili spalnice, zasliho umivalnico na dvorišču šole, za razvedrilo pa skrbi lastni »mali orkester«. O delu in notranjem življenju v brigadi bodo brigadirji obširneje pisali v eni prihodnjih številkih našega lista.

Članom OSVOBODILNE FRONTE in vsem organizacijam Dolenjske!

Prihodnji teden bodo krenile na pot po vseh krajih naše domovine partizanske patrulje. V glavnih in stranskih patruljah bodo stari partizani, borci in oficirji, bivši komisarji in aktivisti NOV in OF ponesli iz vseh smeri partizanske zastave in pozdrave vsega našega ljudstva srečno Slovenije — naši bell Ljubljani in našemu vrhovnemu državnemu in partijskemu vodstvu. Enajst let je minilo, odkar so roke slovenskega človeka pod vodstvom Partije in OF zagrabile za orožje ter začele veličastni boj za osvoboditev izpod fašističnega jarma in naše stoletne zaostalosti. Kravim bojem in trpljenju, ki nas je ojeklenilo in za večne čase povežalo z jugoslovanskimi narodi v novi Titovi Jugoslaviji, je po zmagi sledila borba na gospodarskem področju, v kateri so delavci, kmetje in ljudstvu vdani izobraženci znova pokazali svojo vso ljubezen in požrtvovanje za domovino. Ločili smo se od zlaganih »prijateljev« z Vzhoda, ki so nas hoteli zaslužiti, kapitalistom na Zahodu pa smo odločno povedali, da so za vedno minili časi, ko je bila naša država molzna krava za njihove umazane račune. Na pot socializma smo stopili sto in tisočkrat prekaljeni v zavesti, da nas vodita tovariš TITO in naša Komunistična partija po pravi poti — novim zmagam, miru in srečni bodočnosti naproti. Napori naših rok dajejo sad: nove hidrocentrale, ogromni veličani industrije, odprti in povečani rudniki, večja proizvodnja industrijskih izdelkov in kmečkih pridelkov, vse to govori dovolj prepričljivo vsakomur, ki ni slep, da postajamo čedalje bolj neodvisni, gospodarsko močni in samostojni. Vedno več prijateljev imamo med delovnimi ljudmi vsega sveta, ki pošiljajo k nam iz daljnih dežel svoje odposlance, da se na lastne oči prepričajo, kako žive naši narodi in bratstvo in edinstvo, kako gradijo brez domačih in tujih zajedalec in pijavk močno industrijo, promet, napredno kmetijstvo itd. Zmaga socializma je stvar današnjosti.

Ob 11. obletnici Dneva vstaje slovenskega naroda pošiljamo zato z našimi partizanskimi patruljami našemu državnemu in partijskemu vodstvu iskrene, borbene in tovariške pozdrave s obljubo, da bomo tudi vnaprej vlagali za zmago socializma vse naše napore in znanje. Sprejmemo in pozdravimo vespovod stare partizane in aktiviste tako, kakor jih je v letih vojne sprejemal in pogoščeval dolenjski delovni kmet in meščan. Okraščno še vasi in mesta, prižigmo na predvečer Dneva vstaje na grških in gorah mogočne kresove. Naj plapolajo zastave in oznanjajo vespovod naše veselje in ponos, da so med nami stari partizani, oficirji, borci, aktivisti in aktivistke, ki so bili v letih narodnosvobodilne vojne med prvimi v borbah in ki so v graditvi socialistične domovine spet med tistimi, ki dajejo zgled požrtvovalnega in nesebičnega ustvarjanja. Pokažimo vsemu svetu, da se ob vsakoletnih partizanskih pohodih spominjamo dragocenih žrtev, ki smo jih dali v borbi proti fašizmu za svobodo našega ljudstva in narodov vsega sveta. Pokažimo pa tudi vsem tistim, ki so pozabili, kaj je fašizem, da smo vedno pripravljeno ubraniti našo sveto zemljo pred vsakomer, ki bi še kdajkoli stegnil svoje umazane in predolze prste po njej!

Naj bo tudi letošnji partizanski pohod uvod v praznovanje Dneva vstaje in mogočna manifestacija moči in zavesti našega ljudstva, ki si iz lastnih sil in neusahljive volje po svobodnem življenju gradi srečno domovino!

OKRAJNI ODBORI OSVOBODILNE FRONTE
v Črnomlju, Kočevju in Novem mestu

KOČEVSKA PRED DNEVOM VSTAJE

Se pet dni — pa se bodo tudi stari partizani in aktivisti Kočevske podali na pohod. Praznik slovenskega ljudstva — Dan vstaje — bodo letos počastili z glavno republiško in dvema okrajnima patruljama. Republiška patrulja bo dne 16. julija ob petih zjutraj zapustila Travo, obiskala vse bližnje partizanske vasi, blizu poldneva pa bo v Babnem polju. Po partizanskem mitingu in predaji zastave bo patrulja zavila skozi

gozd na Matevčjek, Segovo in Srednjo vas, proti večeru pa bo že v Loskem potoku. Ta se bo pripravil na obrambo Tabora, nato pa bo velik miting z ljudsko zabavo. Naslednji dan bo zamenjana patrulja obiskala Retje, Mali log, Goro, Podklance, Zimarice in Sodražico, kamor bo prišla ob šestih zvečer. 18. julija bodo pozdravili nove nosilce partizanske zastave prebivalci Sinovice, Preske, Sv. Gregorja, Perovega, Jazbine, Karlovice, Vel. Silynice in Vel. Lašč, ki jih bosta napadli glavna in stranska patrulja, ki pride iz Ribnice. 19. julija bo patrulja, okrepljena s partizani iz Dobrege polja, obiskala Rašico, Trubarjev rojstni kraj, nato pa bo šla na Podknejo, Rob in v Krvavo peč, odkoder bo krenila 20. julija proti Zapotoku. Po mitingu bo tu predala zastavo patrulji iz Ljubljane okoli pete ure zjutraj.

Okrajna patrulja iz Osilnice bo šla na pot 16. julija. Po obiskih v partizanskih vaseh bo popoldne v Fari miting, zvečer pa počitek v Moravi. Naslednji dan bo patrulja v Kočevski reki, Stalcarjih, Črnem potoku, Mozlju in Livoldu, kjer se ji bo priključila livoldska patrulja, zvečer pa bo med četrto in peto uro napad na Kočevje. 18. julija bodo partizani obiskali Ribnico, Velike Lašče in skupno s Sodražičani pomagali napadati Velike Lašče.

Druga okrajna patrulja pa bo šla na pot 17. julija zjutraj ter bo na pohodu v tehle krajih: Zeljne—Stari log—Smuka—Hinja—Zvirče—Struga—Cetež—Kompolje—Hočevje—Mala Ilvova gora—Videm—Dobre polje—Ponikve—Rašica.

Na pohodu bodo patrulje obiskale vse znane partizanske hiše, grobove padlih borcev in spomenike NOV. Proslave 22. julija bodo na zgodovinskih krajih posameznih področij. Sektor Trava bo n. pr. proslavil Dan vstaje na Podplanini. Prebivalci Drage—Podpreške bodo obiskali Mikličevo vilo, iz Loškega potoka, Sodražice in Ribnice pa bodo šli na Goro, kjer bo 22. julija odkritje spominjske plošče narodnemu heroju Majdi Silc. Sektor Dolenja vas—Grčarice bo imel proslavo v Belih stehnah nad Rakinico, kjer bo odkritje spominjske plošče Tomšičevi brigadi, ki je tu leta 1942 pobila nad 80 fašistov. Ljudstvo Kočevja pa bo 22. julija slovesno proslavilo v Starem bregu, kjer bo odkrita plošča CK KPS, ki se je nahajal tam leta 1942. Koprivnik bo imel proslavo v Rajhenau, kjer bo odkrita plošča Tomšičevi brigadi. Kočevska reka, Banja loka in okoliške vasi bodo proslavile Dan vstaje na Preži, Osilnica in bližnje vasi pa v Taborski steni, kjer se je nahajal štab Kočevskega odreda pred 10 leti Velikolaščani in okoličani pa bodo imeli proslavo v Krvavi peči.

Vremenska napoved

Do 16. julija bo prevladovalo sončno vreme, vmes pogoste krajevne nevihte. Okoli 17. julija se nam obeta večje deževje, potem pa bo daljše razdobje legega vremena.

Prijazni Zežembek ob gornjem toku Krke bo praznoval 1. nedeljo 13. julija prikrvat v zgodovini svoj občinski praznik — obletnico osvoboditve, ko je leta 1942 Zajadno dolenjski odred sklenil obroč okrog trga in se je morala dobro oborožena in množičevilna italijanska okupatoraka posadka umakniti slovenskim partizanom. Prvič po dolgih mesecih okupacije se je 13. julija 1942 spet ozglasila v Zežembku slovenska pesem. V trgu je bila vzpostavljena prva partizanska komanda mesta, kateri je načeloval domačin France Smrke — Jošt. Na posebno slovesen način so takrat tudi izvolili prvi narodnosvobodilni odbor. Zežembek je po 13. juliju 1942 postal še bolj partizanski — še bolj naši!

TEKMUJEMO ZA ZVEZNO PRVENSTVO! pravijo novomeški tekstilci

V hudi konkurenci med podobnimi podjetji v Sloveniji si je delovni kolektiv novomeške tekstilne tovarne ponovno priboril republiško prehodno zastavico, že v drugič naslov zaslužnega kolektiva LRS, še posebej pa pismeno pohvalo Zveznega sveta za industrijo in gradbeništvo ter 42.000 din nagrade. Vsa ta priznanja, pohvale in nagrade sta kolektiv izročila na svečanem sestanku v tovarni 30. junija t. l. zastopnik Sveta za industrijo in Glavne direktije tekstilne industrije LRS tovariš Rude in član Glavnega odbora Enotnih sindikatov Slovenije tov. Oblak. Hkrati sta čestitavo slovenskega kolektiva k doseženim uspehom ter poudarila, da se kolektiv z njimi postavlja v vrsto najboljših kolektivov te stroke v državi.

Na sestanku je govoril uvodoma tudi direktor tovarne, ki je poudaril, da so lani doseženi uspehi še bolj vidni letos, kar lahko vsakdo občuti na lastnem žepu. Dobra kvaliteta izdelkov in vrsta novih vzorcev sta priložnost, da je podjetje že v začetku leta pogodbeno prodalo vnaprej vso leto produkcijo in zaradi tega nima nobenih finančnih težkoč. Se veliko več bi lahko prodala, če bi ga je imeli. Zadovoljitev potrošnika je vodilno geslo kolektiva v tovarni — od razbiralke volne do komercialista. Skrb za kvaliteto in varčevanje je posebno vidna, od kar se tudi člani delavskega sveta in upravnega odbora ter vsi delavci in uslužbenci zavedajo, da je od njihovega dela in pravilnega vodstva tovarne odvisen zaslužek vsakega posameznika. Direktor je tudi povedal, da je med kolektivom še nekdo, ki skuša (prav gotovo po navdilih od drugod)

delati škodo in »virati« proizvodnjo. Ni nobenega dvoma, da bo delovni kolektiv odkril tudi tega škodljivca in ga odstranil iz svoje srede, kot je že odstranil nekaj garjevih ovc. Nedvomno ima največji zaslug za dosežene uspehe partijska organizacija, pa tudi ostale organizacije v tovarni št. delavne. Delavski svet in upravni odbor sta med najboljšimi v okraju. Svoje vloge pri upravljanju tovar-

Na čast VI. kongresa Partije napoveduje mladina iz Sentruperta tekmovalje vsem aktivom novomeškega okraja

Tekmovalje ni mladini Sentruperta, ki sodi med najbolj razgledane in delavne aktivne v novomeškem okraju, nič novega. Že v tekmovalju na čast rojstnega dneva maršala Tita je mladina Sentruperta tekmovala z vsemi aktivimi LMS bivšega trebanjskega okraja. Imela je tri študijske sestanke, dve predavanji, igrala je »Jurija Topčkar« z domačim KUD, opravila je 326 ur prostovoljnega dela in odigrala devet šahovskih turnirjev. Vse delo je seveda poživilo redno organizacijsko delo. Zaradi slabe evidence okrajnega komiteja LMS Trebnje oz. Novo mesto se žal ni zvedelo, kdo je zmagal v tem tekmovalju.

Na čast VI. Kongresa KPJ, ki bo letos v jeseni, pa je sklenil aktiv LMS v Sentrupertu, da napovedati tekmovalje vseh aktivom LMS novomeškega okraja. Delaj bo prav na vseh področjih: tako je mladina n. pr. že uredila kopalnice v Sentrupertu. Pomagali so tudi

ne se zavedata, zato tudi uspehi ne izostanejo.

Nobeno tekmovalje ni šlo mimo novomeških tekstilcev; prav tako so tudi sedaj z navdušenjem sprejeli sklop o tekmovalju v počastitev VI. kongresa KPJ. Med ostalimi obveznostmi so zlasti: dosega standardne kvalitete vseh izdelkov; izboljšanje zunanje ga izgleda izdelkov za 20%; izboljšanje preje za 15%; redno odvajanje akumulacije, poostreno varčevanje materiala, poglobljeno kulturno prosvetno delo, ideološka izgradnja vseh članov, pomoč Delavskemu svetu, množično fizkulturno udejstvovanje v odbojki, plavanju, streljanju in drugih panogah ter dograditev stanovanjske stavbe poleg tovarne.

plonirji in Nace Kregelj, domačini pa so pripeljali 1300 dinarjev. Po končani žetvi bo mladinski aktiv priredil izlet v Zagreb. Pred tedni sta odšla dva mladina v mladinsko delovno brigado. Doma nameravajo zgraditi še igrališče za odbojko, za katero je precej zanimanja. Mladina sodeluje tudi z novim občinskim odborom Rakovnik, povezuje pa ima tudi s ostalimi organizacijami. Le za združništvo bo moralo pokazati še nekaj več zanimanja. Mladina bo tekmovala tudi v pridobivanju novih naročnikov za Dolenjski list. Sam sekretar Ivan Zgonec bo pridobil 20 novih naročnikov. Kdo se bo najuspešneje pomeril s sentrupersko mladino?

Ob napovedanem tekmovalju pa želi mladina v Sentrupertu, da bi OK LMS v Novem mestu postavil tekmovalno komisijo, ki naj ob zaključnem tekmovalju pregleda delo vseh aktivov in ga oceni ter določi zmagovalca.

A. Z.

DVE TEŽAVI — DVE POTI

Ze več let občutijo kmetje v vaseh blizu mest in industrije veliko pomanjkanje delovne sile. Kdor bi delal po vaseh primerjavo, koliko ljudi se je ukvarjalo s kmetijstvom 1940. in 1950. leta, bi odkril, da se je ponekod število celo dvakrat zmanjšalo. Včasih so pomagali dorasli otroci, hlapci in dekle, kočarji in delavske družine. Zdalj lastni otroci zapuščajo dom, kakor hitro odrastejo. Nihče neče biti pri hiši vse življenje za hlapca, dekle ali »strica«, vsakdo hoče življenje tudi zase, imeti hoče svojo družino. Kočarji so našli dovolj dela v industriji, delavske družine pa so tako preskrbljene, da niso nujno vezane na dno.

Kdo ostaja na kmetih, zlasti v bližini mest?

Predvsem stari in dokaj izžepani ljudje. Zvesti so svoji zemlji in navadom iz prejšnjih časov. V marsikateri vasi se sprašujejo stari ljudje: »Kdo bo delal, ko bomo mi pomrli?«

Toda prenaseljenost na kmetih je še zmeraj prevelika v mnogih predelih naše dežele v primerjavi s razvitimi državami. Razvoj gospodarstva bo v bodočih letih še naprej privabil v mesto in industrijo tisoče in tisoče ljudi s kmetov. Mnoga industrijska podjetja bodo dogradila, druga so spet pred nami v načrtu. In prav zato, ker je prilika za zaposlitev ugodna, je tudi delo na kmetih dražje. Zato so poslali dragi.

Prav gotovo bo prisililo visoko plačevanje najetih delavcev marsikaterega kmeta k razmišljanju, kako bi zmanjšal izdatke.

Druge težava pravkar trka na vrata. Denarja je zmeraj manj. Nihče ga ne more več lahkomišlno razmetavati. Lani so še govorili, da je na kmetih mnogo denarja, letos tega ne bo več. Pomanjkanja ni sicer velikega, a čez nekaj let lahko pride.

V pomanjkanju preostaneta kmetu samo dve poti. Prva pot pelje v pritriganje: da hodi slabo obločen in obut, da sladkor nadomesti s saharinom, da uživa najbolj preprosto kmečko hrano, od katere celo najboljše odpru. Gostilne in zabave so v tem primeru usodne za kmetijsko gospodarstvo.

Druge pot pelje v iznajdljivo in vsestransko izboljšano kmetovstvo, da je pridelkov čim več za prodajo. Izkupiček mora biti tolikšen, da primerno zadovolji potrebe kmetovega nakupa. Zorej več pridelkov, več živine itd.

Pri tem moramo upoštevati, da bodo v bodoče tudi iz drugih republik prihajali pridelki v velikih količinah, ker ne bo več omejitve. Cena goveji živini verjetno še kako leto ne bo doživela občutljivega pada. Cena prašičev bo nižja kakor lani. Žita bo pocenila pšenica in koruza iz Slavonije in Vojvodine. Dalmacija, Istra, Primorje in Srbija bo tudi nekoliko vplivala na cene vinu. Edino pri krumpirju morda ne bomo imeli večjega tekmeča. Bolj pametno je, da gledamo stvarnost brez opešav in praznih upov. Zato nam ne kaže drugega, kakor da take razmere pričakujemo pripravljeno, kajti z vsakim letom bo teže priti do denarja.

»Kdor prej pride, prej delja!«
Vasem, ki bodo prej spoznale, kako naj rešujejo omenjene težave, ne bo težko kmetovati tudi prihodnja leta in vseeno pridobiti potrebno blagostanje. Pravilno organizirana zadruga je edino sredstvo, ki bo pomagalo iz neštetihih zagat. Združeni v zadrugo bodo kmetje lahko uvozili veliko število potrebnih strojev. Z njimi bodo nadomestili pomanjkanje v delovni sili in vzbudili zanimanje kmečke mladine, ki se potem ne bo odražala od kmečkega dela, ki jo je do sedaj preveč izžepavalo. Prvi težavi bomo kos z združnimistromi. Več pridelkov, več živine in več raz-

ličnih proizvodov — pa bo kmet lahko daljal na trg le, če bo zadruga skrbelala tudi za potrebe njegovega posestva. Ne zadostujeta torej samo zadruga trgovina in gostilna: kmetje naj imajo za drugo zato, da jim vsestransko pomaga s časom naprej! Le v večjih in boljših pridelkih je rešitev druge težave.

Kmetje sami najbolj vedo, kaj potrebujejo in s čim bi si največ pomagali. Zato morajo zadruga voditi kmetje, ne pa poslovodje, pisarji in prekupčevalci. Zadruga vodstva bi morali vzeti v roke kmetje takoj, ne da bi to vprašanje odpravili do konca leta.

Ni bolj škodljivega, kakor klatiti po zadrugah vse vprek — največ zaradi tega, ker se večina niiti ne zaveda, kakšne možnosti se odpirajo združništvu. Vsi pogolji so dani. Kmetje lahko silo združništva šele sedaj v celoti razvijajo in izkoristijo.

Obvezni odkupi so posebno zadnja leta na vseh področjih slabili vneemo kmetovalcev, da bi bolje in več prigosporarili. Sredi takega vzdušja so zadruga služile omenjenim nalogam in

imele v letu 1949 dvakrat več izgub kakor dobička. Poleg tega je isto leto prehajalo več tisoč kmetov v delovne zadruga, ki smo jih organizirali precej podobno kakor Sovjetski kolhoze.

Pustimo sedaj ob strani, kaj je bilo prav in kaj narobe. Priznati je treba to, da so tudi naši kmetje prispevali svoj delež v teh velikanskih naporih obnove in graditve.

Združništvu škodi tisti, ki povečuje samo delovno združništvo, ki bo šele zdaj preusmerjeno na naše domače razmere, še bolj pa tisti, ki zaradi nekaterih napak vse združništvo meče v blato.

Splošne zadruga se zaključile silo poslovno leto s 359 milijoni dinarjev dobička. Če se bodo ta sredstva pravilno potrošila in zbirala nova, bo ob podpori države kmetijstvo laže spraviti v dober položaj.

Premislimo o vsem tem in morda bo marsikdo pritril, da imajo zadruga vse pogoje za uspešno delo prav sedaj. Se več — to je postalo nujnost za kmečko ljudstvo.

Kratke vesti

Nad 200.000 ljudi je bilo v nedeljo na proslavi vstaje srbskega naroda v Nišu, kjer je govoril maršal Tito. Med drugim je poudaril, da so bili boji proti okupatorju, boj za nacionalno in boj za socialno svobodo tri temeljni elementi naše ljudske revolucije. Ko je govoril o ukrepih za zboljšanje življenja naših delovnih ljudi, je vsem državljanom položil na srce, da nam je povsod potreben prav tak delovni polet kot smo ga kazali doslej.

4 in pol milijarde kredita za naše kmetijstvo je dala na razpolago zvezna vlada. Kredit bodo lahko dobile za navla.

Takoj po srečke
DRŽAVNE LOTERIJE FLRJ!
18. julija bo že prvo žrebanje!

kup strojev in sicer na petletno odplačilo. S tako dragoceno pomočjo se bo naše kmetijstvo precej mehansiralo in izboljšalo obdelovalno metode.

Jugoslavija vzbuja v tujini ogromno zanimanja. Stalno se mude pri nas politiki iz različnih držav in proučujejo povojno pot Jugoslavije. Prejšnji teden je bila na obisku v Jugoslaviji delegacija indijske socialistične stranke, ta teden potujejo po Jugoslaviji grški parlamentarci. Doslej so si ogledali že mnoge tovarne in podjetja in se razgovarjali z jugoslovanskimi voditelji. Ta obisk je pomemben za zbliznanje med obema sosednjima državama in za okrepitev miru na Balkanu.

Pogajanja na Koreji se vlečejo kot jara kača, topovi pa grme kar naprej. V zadnjem času je bilo nekaj večjih spopadov med vojskujočima se stranaka na Koreji. V svetovni javnosti pa je vzbudilo največ razpravljanja napad letstva združenih narodov na hidrocentrale na reki Jalu. Na pragu tretjega leta vojne na Koreji se pač vsi, ki jim je pri srcu svetovni mir, zaskrbljeno ozirajo, kedaj bo le prišlo do udušitve tega vojnega ognjišča.

Vročinski val je prve dni julija zajel skoro vso Evropo. V mnogih krajih je bilo v senci tako vroče kot že dolgo ne pomnijo. Najbolj vroč dan letos so imeli 6. julija v Ajdovščini, kjer je bilo 39°C. Tudi v drugih krajih Slovenije se je nekaj dni vročina gibala od 35 do 40 stopinj. Nič bolje ni v drugih krajih Evrope, v Franciji, Nemčiji, Švici. Zaradi vročine ali sončarice je umrlo že precej ljudi. Ker so se na soncu močno posušila trava in listje so nastali ponekod ogromni požari. V Franciji je tak požar uničil skoro 3000 hektarjev bukovega gozda, marsikje pa je na polju zgorelo žito. Ker pa se je od severa začel mrzlejši val zraka, napovedujejo vremenslovci, da bo te vročine v nekaj dneh konec.

3 dni, deset ur in štirideset minut je potrebovala za pot čez Ocean ameriška ladja »United States«. S tem je prekosila do sedaj najhitrejšo potniško ladjo »Queen Mary« za dobrih deset ur. Kakšen uspeh tehnik je to, si lahko predstavljamo, če pomislimo, da so se pred nekaj desetletji potrebovale ladje za pot preko velike luže mesec dni do šest tednov.

Priroda in gospodarstvo dolenske pokrajine

Vse dosedanje ugotovitve in podatki kažejo še na nekaj. Prav gotovo je, da bo za bodoči razvoj Dolenskega treba izdelati podrobne analize sedanjega gospodarstva in skritih možnosti za nove večje gospodarstva, ker brez tega ne bo moči dati utemeljenih predlogov. To pa kaže na mnogo večjo iniciativo vseh lokalnih faktorjev, ki jo bodo morali pokazati, in na to, da bo treba v obstoječih dejavnostih, zlasti v kmetijstvu, močno dvigniti kvaliteto proizvodov, zboljšati in povečati pridelok s sodobnimi metodami, ker se bo le tako odprla pot za industrializacijo.

Če postavimo industrializacijo Dolenskega kot neizogibno nalogo našega bodočega razvoja, potem ne bomo mogli iti mimo razvoja prometa in drugih dejavnosti, kar pa že samo po sebi zahteva napredek in razvoj vseh panog in pokrajine v celoti.

Ozrmo se malo po vetrovih sveta in pojdemo v misli v napredne, industrijske razvitejše dežele od naše (ne glede na obstoječe družbene odnose, ki se uveljavljajo). Kjer je razvita industrija, tam je razvito kmetijstvo, promet in druge dejavnosti. V teh deželah je življenjski standard ugodnejši in s tem so dani tudi ugodnejši pogoji za razvoj turizma. Dežele, ki imajo najbogatejše dohodke iz turizma in to celo devizne dohodke, so običajno tudi industrijsko najrazvitejše. Dolenska je pokrajina Krasa, dežela, ki je po svojih prirodnih lepota svetovno znana in ki bi jo z zanimanjem obiskali prirodoslovci iz domačih in tujih krajev. Raziskovanje dolenskega Krasa zanima strokovnjake po vsem svetu, ker je to klasična dežela Krasa, ker sta se iz te pokrajine znanost in sloves razširila po vsem svetu. Brez pretiravanja dodajmo

— če bi bila Dolenska napredna, imela ugodne pogoje, bi lahko tudi v turističnem pogledu veliko pomenila. Ni vse, kar je lepo, le ob morju in v gorejskih planinah! Naš dolenski Kras nam razodeva ne le svojevrstno pokrajino, pelje te lahko tudi v notranjost zemeljskega površja, v podzemne jame in k podzemnim jezerom, k jezerom, ki nastajajo in ginevajo, v toplice in širne gorjanske gozdove, med polharje in k zgodovinskim spomenikom.

Toda tudi v turističnem, kakor občesgospodarskem oziru se bo Dolenska uveljavila predvsem po lastnem interesu in prizadevanju za dvigom gospodarskih koristi iz vseh teh dejavnosti. Te naloge niso majhne in se jih verjetno premalo zavedamo. Ker pa je polno možnosti na tako začetni možnosti razvoja, je prav da dobro prevdarimo in takoj pričnemo z delom, ki nas čaka.

Kras je lep in silno bogat! Od nas pa je odvisno, kako bomo s to lepoto in bogastvom gospodarili!

Augustin Lah

BRALCEM DOLENJSKEGA LISTA
Ko zaključujemo pregledno vrsto člankov tov. Avgušina Laha o prirodi in gospodarstvu Dolenske, vabimo vse naše bralce, množične organizacije, ob-

činske ljudske odbore in zadruga, da nam pošljejo podatke, kje poznajo razne zemejske zaklade (nahajališča kovin, nekovin, izvirkov itd.). Take podatke bomo izročili pristojnim gospodarskim organom v nadaljnji pretres. Pravtako vabimo vse naše bralce, da nam pošljejo svoje predloge, ki bodo povezani z nujnostjo gospodarskega razvoja Dolenske. Prav posebej pa vabimo naše komercialiste, kmetijske strokovnjake, zadruga delavce ter tovarise v okrajnih Gospodarskih svetih in preudarne, razgledane gospodarje v občinskih ljudskih odborih, da smatrajo podlistek, ki smo ga objavljali v zadnjih dveh mesecih, kot uvod v široko razpravljanje o pestri gospodarski problematiki Dolenske. Prav gotovo je treba nešteta gospodarska vprašanja, ki so bila v podlistku zaradi pomanjkanja prostora tu in tam samo bežno naskazana, načrtno reševati ter za njihovo najboljšo rešitev izbrati kar največ pametnih predlogov. Vabimo vas k sodelovanju, da bomo tudi tako koristili z zbiranjem in obdelovanjem podatkov našim okrajnim gospodarskim svetom pri njihovem odgovornem delu — načrtovanju in razvijanju narodnega gospodarstva Dolenske.

Uredništvo Dolenskega lista

Poznate tovarno učil v Črnomlju

S kolodvora v Črnomlju te popelje nova tiskovana cesta v sredino prilaznega mesta. Dobrih pet minut od železniške postaje se odcepi stranska pot v desno, malo navzdol mimo Dobljice, kjer že od daleč zagledaš napis tovarne učil.

Veliko poslopje z večjimi objekti stoji na osamljenem prostoru: je škoda, da še ni ometano, ker manjka potreben kredit. V tovarni vse hiti in ustvarja. Strojna mizarška delavnica, lesostrugarstvo, ročna mizarška delavnica, mehanična, montažna, pleskarska delavnica in kovačnica — vsepovsod je živo. Tu izdelujejo najrazličnejša učila za nižje, srednje in višje šole. Pravtako izdelujejo opremo za razne šole po domačih in predloženih načrtih. Tu si lahko ogledaš različne geometrijske like, šolske klopi, mize, table, omare, razne oblike šolskih stolov, šestila, trikotnike itd. Zanimanje vzbudijo steherni obiskovalcu razni fizikalni instrumenti kot n. pr. transformatorji za razne eksperimente, pirometri, miliampermetri, voltmetri, vrtavke v kardanskem obroču in na osi (usmerjevalno centrifugalno kolo), Peltonove turbine, Zegnarjevo kolo, valovanje na vodni gladini z raznimi oblikovanimi modeli, električni magneti s šibko napetostjo do 60 kg, parni stroji (lokomobile), Morzejevi aparati, škripčevje, strmine z valji, avtotrikolice za otroke, diaproskopiji za film in ploščo, tehnične tehtnice, kombinirani aparat diaproskopij in mikročitalce v enem aparatu in podobno.

Blizu tovarne stoji dvonadstropni dom Tovarne učil, kjer stanujejo vajenci. Za delovnega človeka je v domu lepo poskrbljeno. Dom je ozvočen, ima igrišče za odbojko in namizni tenis, na drugi strani pa urejajo park z vodometom. Blizu doma stoji tri upravne hiše s stanovanji delavcev in uslužbencev tovarne.

V stari Jugoslaviji nismo imeli take tovarne za učila. Po osvoboditvi je bila prenesena mala delavnica iz Ljubljane v novo tovarno v Črnomelj, za katero je pokazala

ljudska oblast vse razumevanje in nudila potrebna sredstva za industrializacijo. Bile krajin. Pri graditvi tovarne so pomagale množične organizacije, predvsem žene Črnomlja, pa mladina, naša vojska in delovne brigade poleg delavcev in nameščencev podjetja, ki so pokazali za novo tovarno največ zanimanja. Tako je zrasla na črnomljski ilovnatih zemlji tovarna učil, vsakemu Belokranjcu v ponos in veselje, delovni in učeci se mladini v šolah pa v korist in napredek.

S. V.

UČILA
in učne pripomočke za vse vrste šol in za specialne potrebe

ŠOLSKO OPREMO
OPREMO
za laboratorije in univerzitetne predavalnice po lastnih in predloženih načrtih

PREDMETE ZA ŠIROKO POTROŠNJO
kot n. pr. avtotrikolice za otroke (dvosedežne), vžigalnike itd.

IZDELUJE
TOVARNA UČIL V ČRNOMLJU
Telefon 47

POZOR!
Oškodovanci po toči!
Pol milijona dinarjev za 100 din lahko dobite, če kupite srečko Državne loterije! Prodaja srečk pri Putniku in v vseh trafikah Novega mesta

Piite redno
Radensko
za okus in zdravje
Rogaško
za zdravje in okus
naše najboljše mineralne vode

Zadnji številki smo priložili položnice vsem naročnikom, ki so z naročnino v zaostanku, kakor tudi tistim, ki nimajo naročnine plačane vnaprej. Vljudno prosimo vse prizadete, da naročnino čimprej nakažejo.

Uprava »DOLENJSKEGA LISTA«

Ob novi ureditvi ljudskih odborov

DR. JOŽE GLOBEVNIK

V našem boju z ostanki preteklosti na vseh področjih družbenega življenja in za uveljavljanje resnično naprednih, socialističnih družbenih odnosov so novi republiški zakoni o ljudskih odborih, ki jih je te dni sprejela Ljudska skupščina LRS, nedvomno važen korak naprej. Ti zakoni predstavljajo pomembno zmago zlasti v poglabljanju socialistične demokracije in zadajajo težak udarec samovolji in vsem tistim birokratičnim težnjam, ki so se začele porajati posebno v naših lokalnih organih oblasti, v ljudskih odborih. Ni dvoma, da so takšne težnje najbolj nevarne in prikriti sovražniki socialističnega razvoja družbe ter bi postopoma — če bi jih pravočasno sami ne obvladali — nujno vodile v oddaljitve oblasti od ljudskih množic, ki so njen vir in njen nosilec. Družbeni razvoj v Sovjetski zvezi nam dovolj počno kaže, kako se organi ljudske samouprave lahko sprevržejo v svoje nasprotje in postanejo oblast nad delovnimi množicami, s čimer se smer splošnega družbenega razvoja zavre in obrne nazaj. Vsebinska in duh novih zakonov o ljudskih odborih dokazujejo, da je naša revolucija, ki je izšla iz širokih ljudskih množic in ki nikdar ni izgubila vere vanje, živa in negasljiva. Zato ima vedno v sebi dovolj sile, s katero sproti odstranjanje vse, tudi včasih navidez nepremagljive ovire, ki se pojavljajo na naši poti uresničevanja takšne organizacije družbe, v ka-

ter se delovni ljudje vse bolj sami neposredno upravljajo po svojih družbenih organih in vse manj s pomočjo države in njene organizacije.

Ni mogoče v nekaj besedah opisati vse to, kar navedeni zakoni prinašajo novega in v celoti oceniti globok družbeno-politični pomen njihovih odločb. Lahko pa poizkusimo, da si vsaj v kratkem ogledamo razloge in bistvo glavnih sprememb, ki nastajajo v organizaciji in delu ljudskih odborov, ker bomo na ta način lahko razumeli tudi ostale podobnosti, o katerih tu ne utegnemo govoriti.

V prvi razvojni dobi socialistične izgradnje, ki je že za nami, se družba upravlja s pomočjo države na zelo širokem področju družbenih odnosov. Državni organi, torej ljudski odbori, v tem času še sami neposredno gospodarijo s splošnim ljudskim premoženjem, ki ima značaj državne lastnine. Ti organi, kakor pravimo, operativno vodijo državna gospodarska podjetja, po planu razdeljujejo surovine in proizvode, a tudi administrativno izvajajo odkup, načrtno razdeljujejo delovno silo, in tako dalje. Tudi na področju prosvete, kulture, zdravstva in socialne politike v zelo velikem obsegu administrativno posegajo v družbene odnose. Ko z razvojem proizvajalnih sil poraste družbeno zavest delovnih ljudi, mora socialistična država spustiti iz rok nepo-

sredno gospodarjenje splošnega ljudskega premoženja in ga prenesti na proizvajalce oziroma njihove družbene organizacije. Šele s tem postane to premoženje v resnici družbena lastnina, s katero neposredno gospodarijo proizvajalci sami in ne več država. Državni organi zadržijo v gospodarstvu samo še nalogo, da s temeljnimi porpenci družbenega plana usmerjajo razvoj proizvajalnih sil in temeljno razdelitev ustvarjenega narodnega dohodka, ter da v imenu in v korist celotne družbe nadzirajo, če družbene organizacije proizvajalcev izpolnjujejo obveznosti iz družbenega plana in iz ostalih zakonitih predpisov. Izven tega pa so gospodarske in druge družbene organizacije proizvajalcev (podjetja, zadruga, zavodi itd.) povsem svobodne in samostojne. Državni organi ne smejo operativno posegati v njihovo delo, ampak so dolžni varovati in krepiti njihovo samostojnost.

Bistvene spremembe v delu in organizaciji ljudskih odborov

Te spremembe v gospodarskih odnosih, v katerih mora — v okviru temeljnih porpocjev družbenega plana — gospodarski zakon ponudbe in povpraševanja svobodno delovati, predstavljajo pravo nasprotje prejšnjega stanja. To pa seveda spreminja vlogo državnih organov v gospodarskih in tudi v nekaterih drugih družbenih odnosih, zaradi česar nastane potreba po bistvenih spremembah v državnem mehanizmu, zlasti v organizaciji in delu ljudskih odborov, ki so množicam najbližji državni organi in ki najbolj neposredno opravljajo naloge oblasti. Glede na zgoraj opisane naloge organov oblasti v preteklem obdobju je ljudski odbor, ki teh nalog praktično ni mogel opravljati na svojih zasedanjih, moral biti tako organiziran, da je iz svoje srede izvolil ožji odbor, ki je po poverjenikih in s pomočjo močnega upravnega aparata (uslužbencev) moral biti neprestano v delovanju, da je lahko izpolnjeval teže, a neizogibne upravne naloge. To pa je imelo tudi to posledico, da se je izvršilni odbor pričel oddaljevati od ljudskega odbora — ki je bil edini od ljudstva izvoljeni predstavniški organ oblasti — in je sam postajal samostojen organ oblasti, ki jo je vse bolj izvrševal mimo ljudskega odbora. Enotna oblast, predstavljena v ljudskem odboru, se je dejansko pričela deliti med njim in njegovim izvršilnim odborom in je — kakor pravimo — prihajalo do delitve zakonodajne in izvršilne funkcije oblasti ter do birokratizacije izvršilnega odbora, ki se je z upravnim aparatom vred pričel dvigati nad sam ljudski odbor in s tem nad množice, katerih edini predstavnik je ljudski odbor.

S spremembami v gospodarskih odnosih se je področje izvršilno-upravne delovanja ljudskega odbora bistveno zožilo, ker ni več operativnega vodstva podjetij, administrativnega razdeljevanja proizvodov, odkupov itd., pa tudi na nekaterih drugih področjih družbenih odnosov (prosvete, zdravstva, socialne politike) je družba že sposobna, da po svojih organih opravlja večji del tega, kar je prej še moral delati državni upravni aparat. Zaradi vsega navedenega postane poseben izvršilni odbor ljudskega odbora nepotreben in bi njegov nadaljnji obstoj razvoju samo škodoval, ker bi operativno posegel v delo družbenih organizacij. Novi zakoni zato ukinjajo izvršilne odbore in vračajo izvršilno funkcijo ljudskemu odboru. Svoje upravne naloge bo ljudski odbor opravljal sam na zasedanju ali po svojih svetih za posamezna upravna področja (n. pr. za gospodarstvo, za zdravstvo in socialno politiko itd.). Ti svetiki jih bo volil ljudski odbor in ki bodo samo njemu odgovorni za svoje delo, pa ne bodo sestavljeni samo iz odbornikov, ampak tudi ali celo predvsem iz drugih državljanov, ki imajo izkušnje in zanimanje za vprašanja iz ustreznega upravnega področja, s čimer bo nevarnost birokratizacije upravnega bistveno zmanjšana. Skrbeli bodo, da bo upravni aparat delal po njihovih smernicah, zlasti da bo po teh smernicah pravilno uporabljal zakonite predpise pri izdajanju odločb v posameznih primerih, kadar se bo v upravi odločalo o zakonitih pravici ali dolžnosti podjetja, zadruga, zavoda ali državljanu. Načelnik oddelka v upravnem aparatu oziroma tajnik ljudskega odbora, ki sta oba sama uslužbenca, ne pa upravna organa ljudskega odbora, bo sta pri izdajanju teh odločb vezana na

IZ NAŠIH KRAJEV

SPOMINU VALANTIČEVE DRUŽINE

Odkritja spominske plošče na Valantičevi hiši, v Prešernovi ulici št. 4 v Novem mestu, se je 6. julija dopoldne udeležilo okrog 600 ljudi. Ploščo in odkritje je oskrbela terenska organizacija ZB IV. in V. terena. Pri svečanem odkritju sta sodelovala vojaška godba in mešani pevski zbor.

V imenu terenske organizacije ZB je govoril o zavedni Valantičevi družini tovariš Alojz Mirtič. Kot zavedni Slovenec je Alojz Valantič takoj po prvi svetovni vojni ob italijanskih zasedbi zapustil rodno sočno Primorsko in se kot marljiv pleškarji svojost naselil v Novem mestu, kjer si je s svojimi pridnostjo kmalu postavil širok dom. Bil je dobrodušen, miren in šegav človek, toda odločen in zavezan Slovenec. Bil je tudi vojni invalid iz prve svetovne vojne. Z 1942. leta so ga Italijani odpeljali v internacijo, odkoder se je po italijanski kapitulaciji ves iztrpan vrnil. Hečka Vida je odšla v partizane leta 1942, hečka Alma se je izučila v očetovem poklicu in se temu tudi vsa posvetila. Mati Marija je bila tih in mirna žena, ki je skrbelo samo za dom in družino. Mali Lojzek je obiskoval šolo.

Bilo je v noči od 22. na 23. decembra 1943. Oče in mati sta se spravila k počitku. Pravi tako hečka Alma. Morda so se še pogovarjali med seboj o belogardističnih grozde, morda tudi o borki hečki Vidi, ki se s puško v roki bori za svobodo slovenskega naroda. Mali 14-letni Lojzek je v kotu ves zatopljen v delo pripravil božične jaskice. Takrat se nenadoma vdrl v hišo belogardistični črnokocel, učenci Vatikana in člani Klerofasistov in v imenu boga in borbe za vero pokliče vso družino...

Ob odkritju plošče je govoril tudi zastopnik Jug. armade major Mirko Faidiga, ki je zlasti opozoril na posledice Vatikanske politike in vzganjanja vojnih zločinov, kakšni so zagrešili med NOB nad našim ljudstvom toliko zločinov, pa tudi še danes niso odnehal s svojim zločinskim delom. Po svečanosti so zastopniki množičnih organizacij odnehalo verno na nobeno žrtve na novomeško in šmihelsko pokopališče. Rp.

Vavta vas

Dne 1. julija popoldne smo položili v pretni grob na lovni posesti Franc Krašovec, šoferja Avtoparka v Straži, člana Upravnega odbora Lesno industrijskega podjetja Novo mesto, borca in komuniste. Še krščen bil moral biti vsak član Partije. Franc Krašovec se je komaj pred dobrimi 14 dnevi poročil in je hotel svoj dopust deloma preživeti v gozdu na lovju kot velik ljubitelj narave. Po nesrečnem naključju se je ponesrečil z lastno puško in mu je krogla prebila hrbno in stegno. Ker so nastale še druge nevarne komplikacije, je po enem tednu pokončni podlegel.

Pogreb pokojnega Krašovca se je udeležilo okrog 600 ljudi z vojaško godbo na čelu. Na zadnji poti so ga spremlili tudi člani lovske družine iz Dvora, stanovski tovariši, člani delovnega kolektiva LIP in množičnih organizacij ter veliko število prebivalstva. Vse govorni svtomobilji so bili razvršeni pred garažami; na pogrebom so s svojimi trnecimi motorji peli poslednje pesem najboljše mu šoferju Avtoparka. Ob odprtem grobu se je od pokojnika poslovil v imenu OPO Tone Staniša, v imenu Občinskega komiteja Albin Štok, v imenu Upravnega odbora LIP Ivan Bayček in v imenu lovcjev Tone Šuštar. Dva lovcjeva podjetja, organizacija in posameznikov je zagrnilo prezgodnji grob dragoga tovariša, katerega bodo ohranili v najboljšem spominu.

Ob trljki naj omenimo neupravičeni izostanek obljubljenih pevcev iz Dolenjskih Toplic. Pa ne da bi bil morda vzrok izostanka civilni pogreb?

Na Gor. Kamenju so odkrili spominsko ploščo

Krajevni odbor Zveze borcev Kamence je v nedeljo 6. julija odkril v Gor. Kamenju spominsko ploščo padlim borcem - aktivistom. Ploščo je na zidancu, v kateri so Italijani pripadli belogardisti, ki jih je vodil izdajalec Rataj, 9. februarja 1943 pobili pet aktivistov. To so bili Franc Kic iz Dol. Kamence, Franc Zupančič iz Daljnega vrha, Alojz Pate in Janč iz Dol. Kamenja ter Grabnar iz Gor. Kamenja.

K svečanemu odkritju so se zbrali številni prebivalci okoljskih vasi, svojci padlih in gostje iz Novega mesta. Prvi je govoril tov. Alojz Ordenc kot starejši bori nato pa je možki pevski zbor SKUD »Dušan Je-

Ne zamudite izredne prilike!

Stalno imamo v zalogi bogato izbiro volnenih, bombažnih in cenčnih vigogna pletenin! — Zahtevajte ponudbo naših izdelkov, preprečite se o izredno znižanih cenah vigogna izdelkov

INVALIDSKO PODJETJE STROJNO PLETILJSTVO Črnomelj, železniška postaja Črnomelj - Tel. 34

navodila sveta, oziroma ljudskega odbora, če bodo v skladu z zakonom, odločbe pa bosta izdajala s svojim podpisom in pod lastno odgovornostjo za njihovo zakonitost. Predsednik sveta ne bo v ničemer imel vloge prejšnjega poverjenika; ne bo stalno plačan in tudi samostojno ne bo mogel ničesar odločati ali ukrepati, ampak le kot član sveta, v katerem so vsi člani glede svojih pravic in dolžnosti izenačeni. Naloga predsednika ljudskega odbora, ki nazven predstavlja in zastopa ljudski odbor, bo navznotraj skrbeti za pripravo sej ljudskega odbora, ki jih bo tudi vodil, za izvedbo njegovih sklepov in za skladnost dela svetov ljudskega odbora; tudi on ne bo sam vršil nobene funkcije samostojnega upravno-oblastvenega organa.

V sestavi ljudskega odbora torej sploh nimamo več nobenih takih upravnih organov, ki bi sestojali iz ene same osebe, ampak so vsi kolegijski organi, ki odločajo samo na svojih sejah in so neposredno odgovorni samo ljudskemu odboru. Ljudski odbor ima glede na novo ureditev sedaj vso možnost, da se kot celota uveljavi, in je treba, da to možnost tudi v vsem obsegu izkoristi.

Zbor proizvajalcev

Republiški zakoni uvajajo v sestav okrajnih in mestnih ljudskih odborov novo predstavniško telo, zbor proizvajalcev Ljudski odbor bo torej sestavljen iz okrajnega in mestnega zbora, ki ga bodo volili vsi volivci iz občaja okraja oziroma mesta, ter iz zbora proizvajalcev. Tega bodo volili samo de-

reb odkril ploščo, nato pa je imel slavnostni govor ljudski poslanec tov. Avgust Jazbinšek. V govoru je opisal junško zadržanje zverinsko umorjenih aktivistov, s katerimi je bil v stalnem stiku.

Odkritju je prisostvoval tudi član CK KPS tov. Franc Černe-Klemen, ki je bil v času uboja teh aktivistov sekretar okrajnega komiteja KPS Novo mesto. Tudi on je v svojem govoru opisal predočen ubitih tovarišev, ki so žrtvovali svoja življenja za svetle cilje naše domovine.

Pod vodstvom lovske upraviteljice so planirji iz Karteljevega nastopili z dvema recitacijama. M. V.

Dol. Toplice

Kmečka delovna zadruga »Baza 20« je te dni dobila nov traktor za oranje in košnjo, s čemer bo delovni zadrugi, ki se lepo razvija precej pomagano, zlasti pri košnji, ki je prav zdaj v najlepšem razmahu.

Za veliko partizansko slavnost, ki bo v septembru, se Dolenjske Toplice skrbno pripravljajo. Sklenili so, da bodo do tega časa odpravili zadnje sledove okupacije in vojne. Dela pri ureditvi vodovoda so v polnem teku. Napravili so že novo zajetje in nov rezervar, ki bo na višjem mestu kot prejšnji, tako da bodo tudi višje stoječe stavbe dobile vodo. Tudi okoliške vasi bodo sedaj lahko dobile vodo.

V Dol. Toplicah prezidavajo prostore v župnišču za poštni in občinski urad, pa tudi šola že dobiva novo lice. V Krakem bodo začeli graditi železobetonski most čez Sušico, kjer je od vojne sem že ves čas samo lesen, čeprav je tu velik promet iz kočevskega Roga na postajo Straža. Tudi cesta skozi trg bo še letos asfaltirana, tako da se bodo iznebili neljubega prahu. Če bodo še privatni lastniki odedili svoje hiše tako, kakor so obljubili, potem bodo Dolenjske Toplice kot dobro obiskan topliški kraj dobile povsem nov izgled.

27. junija so obiskali Dol. Toplice mladi izletniki iz Ljubljane. To bili najboljši učenci, ki jim je ljudska oblast za odlične uspehe v šoli omogočila izlet na Dolenjsko. Bilo jih je dva polna avtobusa. Poleg Dolenjskih so si ogledali še Šmarjevske toplice.

Topličani so spet pričeli s prostovoljnimi deli in pridno pomagajo novoizvoljenemu odboru za obnovo zdravilišča in Turističnemu društvu pri odstranjevanju sledov vojne. Dolžnost vseh Topličanov, tudi tistih, ki še nekatere stoji ob strani je, da z vsemi silami pomagajo očistiti kraj nesnage in navlake, ki jim ne dela časti. Z množičnim delom lahko veliko pripomorejo k lepšemu izgledu kraja!

Letos, ko vsepovsod proslavljamo obletnice važnih vojaških dogodkov iz časa NOB, obiskujejo razne skupine partizanske kraje v roškem govorju. Največ skupin je doslej obiskalo »Bazo 20« in razne bolnišnice. Tako so tudi preteklo nedeljo članice AFŽ iz Novega mesta obiskale partizanske kraje. Z

NOVICE IZ VELIKE LOKE

Po štirih letih obstoja kmečke delovne zadruge se jasno vidi prednost skupnega obdelovanja zemlje. Hektarski donos na zadružnih poljih bo tako pri okopavinah kot pri žitih tudi letos znatno večji kot na privatnih. Zadružniki so se prav posebno posvetili gojitvi semenskega krompirja. Fojlav kolonadske hrošča v velikih množinah jim dela hude skrbi in so mu zato napovedali nezprosen boj, na katerega vabijo tudi vse privatne kmetje in množične organizacije. Sklenili so, da ga morajo zatreti za vsako ceno.

V zadnjem času vlada med zadružniki nekoliko malodušje. Begajo jih govorice, ki se širijo o izpremenbah oziroma reorganizaciji zadruge. Seveda, nihče jim dosedaj še ni pojasnil, kako je s to zadevo in da nova predvidena sprememba v organizacijski obliki ne pomeni koraka nazaj, pač pa odločen korak naprej v krepitvi in razširitvi zadružništva. Po novem ne le da ne bod samo obstojale KIZ v eni ali drugi obliki, pač pa bodo dobile še večji in širši gospodarski pomen. Še bolj kot dosedaj bo prišla do veljave osebna pridnost posameznika in sestava velike zadruge gospodarske enote. Dolžnost Upravnega odbora, predvsem pa predsednika bil bila, da bi sklical vse zadružnike in jim

njimi je bila tudi izseljena iz Amerike, ki je spoznala, pod kako težkimi pogoji se je naše ljudstvo borilo za svobodo. Po obisku partizanskih krajev so se tovarišice kopale v termalni vodi v Toplicah in se prijetno zabavale. Letos pričakujemo še več obiskovalcev, ki bodo prišli pogledat kraje, znamenite in poznane iz naše osvobodilne vojne.

Nekdanje gostišče »Pri mostičku« ob Krki je te dni obnovila kopalnica uprava. Stalen obisk od otvoritve dalje dokazuje, da je bilo gostišče nujno potrebno.

Zaključek šolskega leta so dijaki nižje gimnazije in učenci osnovne šole skupno proslavili. Učni uspehi so bili izjemni. Najboljša dijakinja je prešla darilo predsednika OLO, predsednik občinskega ljudskega odbora pa je obdaril in pogostil 18 učencev.

Zanimanje za gimnazijo, oziroma za vpis vidno raste in je že dosegal vpisanih za prvi razred štiri dijakov, pa še niso privolili vsi. Povprečni uspeh na nižji gimnaziji je 74%, kar je dokaj dobro. Najslabši je bil v prvem letniku, kar je deloma krivda na prenatrpanosti v razredu, ki je imel kar 56 dijakov.

Po skupni proslavi so bili najboljši učenci pogoščeni, nekateri pa tudi nagradjeni. Najboljša dijakinja je prejela darilo predsednika OLO, predsednik občinskega ljudskega odbora pa je obdaril in pogostil 18 učencev.

Zanimanje za gimnazijo, oziroma za vpis vidno raste in je že dosegal vpisanih za prvi razred štiri dijakov, pa še niso privolili vsi. Povprečni uspeh na nižji gimnaziji je 74%, kar je dokaj dobro. Najslabši je bil v prvem letniku, kar je deloma krivda na prenatrpanosti v razredu, ki je imel kar 56 dijakov.

Primskovo

Po dolgotrajni in mučni bolezni je pred kratkim umrl Markovičeva mama, sekretarica AFŽ, žena bivšega predsednika KLO tovariša Markoviča in mati enajstih živih otrok v starosti od 5 do 22 let. Kot zavedna slovenska žena je bila Markovičeva vsekolji predana aktivistka OF in AFŽ ter je v naprednem duhu tudi vzgajala svoje otroke.

Pogreb drage sene, matere in aktivistke je bil v nedeljo 27. junija dopoldne. Takoga pogreba na bivšem predstavnem bo sicer sedaj 150 ljudi iz bližnje in daljne okolice z vojaško godbo na čelu je spremljalo na zadnji poti. Tisti, ki so računali, da se civilnega pogreba ne bo nihče udeležil, so se tudi to pot uračunali. S podaljšanjem dopoldanskega cerkvenega opravila, ki prav gotovo ni bilo slučajno, je župnik na brž hotel motiti civilni pogreb, saj je začelo tistih ravno v trenutku, ko se je od pokojnice ob odprtem grobu poslavljala tovarišica Francka Slak, vendar tudi to ni moglo motiti dostojnega pogreba. Nad 20 vencev so položili na grob prijatelji, znanci in predstavniki množičnih ljudskih organizacij, vojaška godba pa je igrala žalostinke.

Na pogreb so se odpravili tudi trebanjski godbeniki in že prišli do St. Lovrenca. Toda raje kot da bi se priključili spredujtu pogrebnega se odšli v privatno stanovanje in tam zamakali menda vedno razkušneni godala in grla... To jem nikakor ne ni čast.

NOVICE IZ VELIKE LOKE

vse te stvari raztolmači. Ker je bil v šestih mesecih od obnega zbora sem samo en sestanek vseh zadružnikov, imajo žive govorice, ki jih širijo tisti, ki jim razvoj zadružništva ni bil nikdar pri srcu, nekoliko vpliva na posamezne zadružnike. Članom se prav tako ne zdi pravilno, da je šel predsednik prav sedaj v času največjega dela na dopust. Če že uležva dopust na domu svoje žene, bi lahko koristil tudi doma in vsaj z navneti med tem časom pomagati. Saj še starejši in bolj potrebni oddiha niso šli na dopust.

Upravni odbor kmetijske zadruge je sklenil na zadnji seji, da odpre na Vel. Lokli zadružni gostišče, ki jim ga potrebuje, saj ni tu nobene gostilne. O taki potrebi je razpravljal že na svoji prvi seji tudi Občinski ljudski odbor, vendar do ureditvenja sprejete sklepa ni prišlo. Upamo, da se bo upravni odbor KZ te zadeve lotil bolj resno.

Člani Dolenjske zadruge so skoraj vsi naroeni na Dolenjski list. Vsak teden koral pričakajo poštarke, ki jim ga prinese. Pravi, da je jim zelo dopade, najprej pa seveda da pregledajo novice iz domačega kraja. Večkrat so dejali, naj bi bil na Dolenjski list naroden vsak zadružnik v okraju in bi si preko njega izmenjavali izkušnje in uspehe, ki jih imajo pri delu. Ta misel velikolekkih zadružnikov ni slaba in jo toplo priporočamo vsem zadružnikom, da jo uresničijo!

Izred sodišča

27-letna Anica Zrin, doma iz Trptkovega pri Murski Soboti, je bila natakarka nekje pri Ljubljani. Pred meseci je prišla k znanki v Lansprij pri Mirni, ker si je približal čas poroda. 14. aprila se je skrila pred domačimi in v stranišču porodila zdravega otroka. Po porodu ga je zavila papir ter vrnila v nočno jazo, kjer se je otrok zadušil. Sosedje in domači niso mogli takoj ugo-

stavnih in zboru proizvajalcev, izvoljenih glede na razmerje udeležbe pri ustvarjenem družbenem produktu. V zboru proizvajalcev, sestavljenem iz voljenih delegatov gospodarskih organizacij, se uresničuje oblika organizacije socialistične družbe, v kateri ima tudi na področju družbenega gospodarstva vodilno vlogo najnaprednejši del družbe, delavski razred, in sicer v povezavi z vsemi ostalimi delovnimi ljudmi proizvajalci, zlasti tudi z delovnimi kmeti.

Nova organizacija ljudskih odborov in nov sistem njihovega dela, v katerem se odpravlja državna gospodarska operativa, zahteva seveda prelom v sami dosedajni miselnosti, na katero še večkrat naletimo in po kateri bi brez administrativnega poseganja državnih organov v številne družbene odnose obstojala nevarnost za to, da bi razvoj krenil v nepravilno smer. Res je namreč prav obratno ter ima omenjena miselnost svoj izvor v nezaupanju do ljudi. Naše delo bo v bodoče treba usmeriti predvsem na to, da v praksi poglabimo našo socialistično demokracijo, to je, čim bolj utrdimo samostojnost in samoupravo vseh gospodarskih in drugih družbenih organizacij proizvajalcev ter tako dvignemo družbeno zavest delovnih ljudi, da bodo lahko zavestno razvili svojo ustvarjalno iniciativo. Ob tem pa moramo jasno in učinkovito pokazati zobe vsakomur, ki si domišlja, da bo mogel napredni tok našega družbenega razvoja zavirati in podirati to, kar s skupnimi napori gradimo.

Kanizarski rudarji so proslavili dan rudarjev

Pred dnevi je bil proglašen 3. julij kot praznik slovenskih rudarjev. Posvečen je spominu na veliko gladovno stavko v Trbovljah, ki je bila v juliju 1934. leta. Tega dneva so se zbrali tudi vsi rudarji in nameščenci rudnika rjavca premoaga v Kanizarski k pomembni proslavi. Dopoldne je bil zbor celotnega kolektiva pred vzhodom v jamo. Rudarji so prihajali praznično običeni, veselo razpoloženi in živahni. Predsednik delavskega sveta tov. Bahor je začel zborovanje, pozdravil zastopnika Okrajnega ljudskega odbora Črnomelj in vse navzoče. Opisal je pomen proslave, nakaer je govoril o tradiciji slovenskega proletariata, posebej pa še rudarjev, direktor rudnika tov. Kovač je v glavnih stavki sam sodeloval v Trbovljah, zato je tovarišem z živo in nazorno besedo opisal potek stavke in jim obrazložil oblike borb delavskega razreda v zgodovini slovenskega rudarstva.

Po referatu tovariša Kovača so rudarji in nameščenci vzklkali našemu državnemu in partijskemu vodstvu ter tovarišu Titu. Sprva govoril je predsednik OLO Črnomelj tov. Košir, ki je s širnim predločil pomen naše ljudske revolucije in pridobitve NOB. Pozval jih je, naj vztrajajo z delavsko voljo in proletarsko zavestjo v bitki za socializem.

Po končanih govorih je predsednik delavskega sveta pozval vse navzoče k enominutnemu molku posvečenemu vsem v borbah padlim rudarjem.

Udeleženci proslave, ki so dobili plačan prost delovni dan in zakusko z vinom, so nato v prijetni zabavi preživeli dan. Po lepi, s smrekovimi gozdovi obdani okolici so odmevale pesmi in harmonika, naslednji dan

pa so se kanizarski rudarji spet spustili v boj s črnimi skladi premoaga globoko pod zemljo. Trdno so odločeni, da bodo v bitki za socializem v dragi domovini vztrajali do končne zmage.

Dvodnevni zaslužek so podarili Nacionalnemu komiteju za ohranitev miru

Delovni kolektiv invalidskega podjetja »Strojno pletiljstvo« v Črnomlju je na sindikalnem sestanku sklenil, da bodo vsi delavci sodelovali pri prostovoljnem delu, zaslužek pa bodo podarili Nacionalnemu komiteju za ohranitev miru.

Zadnji dve nedelji v juniju je vseh 38 delavcev in uslužbencev delalo 107 ur. Zaslužek 2908 din so takoj poslali Nacionalnemu komiteju za ohranitev miru.

Delavci in nameščenci strojnega pletiljstva v Črnomlju so tudi tokrat pokazali, da pravilno razumejo pomen pomoči Nacionalnemu komiteju, saj so se prošnjaki takoj odzvali in po svojih močeh prispevali, kakor že pri mnogih drugih akcijah.

Invalidom bi lahko vsaj odgovorili, če jim že prošnje ne rešijo

Od skupine invalidov, ki so na zdraviljenju v Invalidskem zdravilišču v Dol. Toplicah, smo dobili daljše pismo, v katerem opisujejo svoje življenje na zdraviljenju. Sami so izvolili veččlanski odbor, ki vseh 21 dni, kolikor časa traja zdravljenje ene skupine, skrbi za povezavo z upravo doma, za kulturno razvedrilno in za pomoč težim invalidom. Lajši invalidi se udeležujejo tudi prostovoljnega dela, saj je n. pr. samo ena skupina opravila 295 prostovoljnih delovnih ur; opravili so partizansko pokopališče, pokosili so travnik 100-odstotnemu invalidu tov. Str-

URADNA OBJAVA

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR GOTNA VAS

Gotna vas, dne 3. julija 1952.

Občinski ljudski odbor v Gotni vasi je izdal na osnovi 1. in 9. čl. zakona o reorganizaciji ljudskih odborov, v zvezi z 31. čl. VII. t. 2. splošnega zakona o ljudskih odborih na redni seji dne 2. julija 1952 naslednji

ODLOK

O PREKRŠKIH ZOPER JAVNI RED IN MIR

1. člen
Da se zagotovi dnevi in nočni počitek delovnemu prebivalstvu v Šmihelu, Stopičah in Podgrađu, omogoči nemoten poek v šoli in delu v javnih uradih, je prepovedano:
a) vsako prepevanje, vpijte in igranje glasbenih instrumentov na javnih cestah v nočnem času od 22. do 6 ure;
b) uporabljati radijske sprejemnike in glasbene instrumente v zasebnih stanovanjih v nočnem času od 22. do 6 ure na tak način, da motijo sosednje prebivalce.

2. člen
Zvonenje v faraj cerkvi v Šmihelu, Stopičah in Podgrađu ter njihovih podružnicah je dovoljeno 3 krat dnevno, zjutraj ob 7. uri in v mraku vsakokrat po eno minuto, opoldne največ 3 minute in eni trikrat, kadar zveni mrličev. Zadržna ura se sme avtoni samo 1 minuto s najmanjšim zvonom v času od 7 ure zjutraj pa do mraka.

Ob prenosu in pokopu mrličev se sme zvontiti 3 minute

3. člen
Kaznuje se kot prekršek z denarno kaznijo do 1000 dinarjev:
a) kdor na javni cesti v času od 22. pa do 6 ure prepeva, vpije ali igra kakšen koli instrument;
b) kdor uporablja radijski sprejemnik ali glasbeni instrument v nasprotju z določilom 1 čl. t. b. tega odloka;
c) predstojnik cerkve ki odredi ali dopusti zvonjenje v nedovoljenem času.

4. člen
Ta odlok stopi v veljavo z objavo v »Dolenjskem listu in obvestilu posameznikov. Predsednik: MUREN ALOJZI, l. r.

Kronika nesreč

PREČNA V česno noč se je udaril z motiko pos. sin Anton Sajo.
HRUSICA Konj je brnil v glavo posestnikovo hečr Jožeta Brule.
HRIB PRI KOČEVJU. Po stopnicah je padla in si zlomila levo nogo žena delavca Frančka Grm.
RAKOVNIK. Po netilcu je udaril mahanikar Alojz Blažič iz Regrče vasi. Eksplozija mu je poškodovala tri prste leve roke.
PODUREN. Voz peska se je prevrnil na cestnega delavca Jožeta Bana in mu poškodoval dva prsta desne roke.
DVOR. Pri padcu s kolosa st je obtočkol glavno usnič. DOZ Viktor Vovk.
KOČARJI. Pri službenem obhodu se je spopadnil konj upravitelju drž. posestva Mozeli in mu pri padcu nanj zlomil levo nogo.
MALA STRMCA. Poškodbe na vratu je dobil pri padcu s sklednja posestnik Janez Marešič.
NOVO MESTO. Zlomljeno levico ima kot posledico padca z voza sin ključavnarja Milan Jaklič.
ZUZEMBERK. Krožna žaga je poškodovala desno roko mizarju Stanku Filipiču v krajevem mizarškem podjetju »Lipac«.

POPRAVEK

V članku prof. Janka Jarca »Ureditve Gorenjih ali Ljubljanskih vrata, ki smo ga objavili v 26. številki našega tednika, je treba popraviti naslednji tiskarski napaki:
V tretjem odstavku članka v prvem stolpcu je treba popraviti letnico 1482 na 1428, v tretjem stavku istega odstavka pa je treba besedico »mostišče« zamenjati z »gostišče«.

Oglas

UGODNO PRODAM šivalni stroj in otroški športni voziček. Naslov in upravi lista.
LEP ZASLUZEK nudimo resnim zastopnikom za »Dolenjski list« v vseh večjih krajih Bele krajine na Kočevskem in v novomeškem okraju. Veš sporočilo nam željo pisмено resnim interesantom. — Uprava »Dolenjskega lista«

PREKLIC

Preključujem vse nesrečniše besede, ki sem jih govoril proti Cirilu Smoliju iz Dol. Straže in obljubljam, da ne bom več obrekoval ljudi v služaju, da se kakršne koli govorice ponove, me imenovani lahko toži. Rakoša Anton, Dol. Straža 18.

Kino

KINO NOVO MESTO PREDVAJA:
Od 15. do 17. julija: ameriški barvni film »Seherzad«. —
Od 18. do 21. julija: ameriški film »Postaja Union«.

KINO DOLENJSKE TOPLICE PREDVAJA:
12. in 13. julija: angleški film »Blanche Fury«. —
16. in 17. julija: ameriški film »Nevesta napredaj«.

Nikjer ni rečeno.

da prav vaša fombolska karta ne bo zadelo kompletne spalnice na veliki tomboli MO Zveze borcev letos

7. IX. v Novem mestu!

POTROŠNIKOM V BELI KRAJINI

nudimo bogato izbiro najboljših živil po najnižjih dnevni cenah!

KMETIJSKE ZADRUGE!

Odkupujemo kmetijske pridelke na veliko — pošljite nam ponudbo

Trgovsko podjetje Okraine zadružne zveze Črnomelj

Telefon 16

Spominski steber na Glavnem trgu

Spominski steber po osnutku arch. Marjana Mušiča

Organizacija Zveze borcev Novega mesta bo 17. julija t. l. na Glavnem trgu odkrila steber, postavljen v spomin dveh partizanov, ki so ju domobranci krvnik in tistem mestu na najbolj odvraten način dne 30. decembra 1943 obesili. Bila sta to Janc Franc s Trške gore in Hacin Alojzij iz Kandije. Hacin, ki je bil borec v Železničarski brigadi, so ujeli Nemci v začetku novembra 1943 blizu Mačkova, malo za tem pa jim je padel v roke tudi Janc. Iz novomeških zaporov, ki so jih imeli v rokah Nemci, so ju domobranci odvlékli v svoj zloglasni zapor na Ločenski cesti, od tam pa na morišče na Glavnem trgu.

Očividci popisujejo izvršitev tega zločina tako: V četrtek 30. decembra je zaradi številnih aretacij meščanov in dober teden pred tem izvršenega nečloveškega pokolja Valentičeve družine razburjeno mesto zopet vzemirilo postavljajanje drog na Glavnem trgu pred Povolovo hišo, iz katerih so se kmalu izpolnila vešala. Novomeščani so vedeli, da se uresničujejo domobranske grožnje, s katerimi so jim domobranci zasmehljivo obljubljali »povišanje».

Zgodaj dopoldne so domobranske patrulje zasedle vse dohode na trg in puščale vanj vsakogar, nikomur pa dovolile odhoda iz njega. Še več, druge patrulje so lovile meščane tudi po ostalih ulicah in jih silile na trg, da so mnogi mislili, da pripravljajo domobranci kak svoj nastop ali zborovanje. Le redkim pešcem na ulicah je uspelo, da so se poskrili po vežah in dvoriščih. Okoli desete ure je štiričlanska domobraska patrulja, ki jo je vodil poročnik Einspiller, s sedeža domobranske policije v bivši žandarmerijski postaji pripeljala na trg oba partizana, na katerih so bili jasno vidni sledovi pretepanja in mučenja. Postavili so ju ob hiši za visilnico, tako da sta gledala na nje in na trg, kasneje pa sta se morala obrniti z obrazom proti steni. Med tem je prišel na rotovž domobranci policijski poročnik Franc Felko, nakar je stopil iz rotovžske stražnice domobranec z dvema velikima lepakoma v rokah, premeril trg, stopil k partizanoma in jima obesil na hrbet: Jancu z napisom: »Jaz sem politični komisar in sem dal postreliti več ljudi«, Hacinu pa z napisom: »Jaz sem ustrelil 13 ranjenih Nemcev».

Kakih deset minut to je stopil z rotovža domobranec-krvnik, oblečen v novo delovno obleko (»pajaca») in s posebnim pokivalom preko glave, v katerem je imel samo odprtino za oči. Sel je k vešalom in začel nameščati vrvi, drugi domobranec pa je prinesel dve pručici. Okoli pol enajste ure se je začelo. Janc in Hacin sta morala stopiti na pručki, krvnik jima vrže vrv okoli vratu in spodbije stojalci. Vrv pa je bila predolga in oba zadeneta z nogami ob tla. Zdalj sta si morala sama popraviti pručki in ponovno stopiti na nje. Pri drugem izpodbitju je Janc vendar obvisel, Hacin pa je zopet bil z nogami na tleh. Zločinski krvnik ga je še dvakrat prisilil na pručko in mu jo dvakrat spodbil, pa brez uspeha. Ta zverinski postopek je presedel celo nemškemu vojakom, ki so gledali iz strahota, in eden od njih je skočil po kak meter dolg drog in okoli njega ovil ter s tem skrajšal vrv. Tudi je nesrečni Hacin po več kot dvajsetih minutah le umrl. Ker pa so se domobranci bali, da bi se vrv le ne odvila, so Hacinu spodili noge in mu stopala privežali k telesu. Fotografski posnetek, ki ga je napravil nemški oficir in nam ga ohranil fotograf Gvido Dolenc, je neovrgljiv dokaz tega zločinskega postopka. Oba partizana sta potem visela ves dan, proti večeru pa so ju sneli in zagrebeli skrivaj na skrajnem robu mestnega pokopališča. Še vs mesec januar je na novomeški Glavni trg padala temna senca vešal, dokler jih Nemci niso ukazali odstraniti.

Vso svojo zavrženost in izročilo pa so domobranci kolovodje izročili še istega dne tudi s pisanim dokumentom.

Obešena partizana Hacin Alojzij (levo) in Janc Franc (desno)

V svojem lističu »Za blagor očetnjave« št. 34 z dne 30. decembra 1943 so zlobno prikrojili znano popevko in zapisali: »Dva nesrečna partizana — z novomeškega okraja — sta pod gauge pripeljana — da bi bila obešena...«

To strašno novoletno darilo, ki so ga s pokoljem Valentičevih in obešanjem na trgu Novomeščanom pripravili domobranci, naj bi bilo samo pošasten uvod v nadaljnja zločinska dejanja, ki so jih imeli v načrtu. Snoval jih je zlasti v strastnem fanatizmu plameniči bivši šmihelski kaplan Karel Wolbang, ta čas domobranci adjutant z imenom Valj-hun.

Na mesto, kjer so stale vislice, bo Zveza borcev postavila steber, ki je vsaj dobrih tri sto let stal v arkadah Ogrizkove hiše na trgu, bil kasneje zazidan in ponovno odkrit pri adaptaciji hiše leta 1942. Pred uvinjenjem ga je rešil umetnostni zgodovinar Jože Gregorič, ki ga je jeseni 1943 ubila nemška bomba. Arhitekt Marjan Mušič je stebru zamislil smiselno in lepo dopolnilo, ki bo nosilo ustrezen napis.

V počitniški domu avstrijske socialistične stranke v Sekirji ob Vrbskem jezeru letuje letošnji prvi tudi 220 slovenskih otrok. Med njimi je precej pionirjev in pionirk iz dolenskih okrajev. Z njimi pa je na Koroškem tovaris Marjan Tratar, učitelj iz Novega mesta. Otroci se prav dobro počutijo in veseli pozdravljajo sorodnike in znance v Beli krajini, na Koroškem in v novomeškem okraju. Več bomo o njihovem življenju na Koroškem pisali v prihodnji številki »Dolenskega lista«.

OBČINSKI PRAZNIK V ŽUŽEMBERKU

13. julija bodo občani Žužemberka prvikrat proslavili občinski praznik. Spominjali se bodo velikih dogodkov iz narodnoosvobodilne vojne. — Delavna Zveza borcev bo ob dveh popoldne odkrija spominsko ploščo v spomin na tiste velike, slavne in krvave dogodke, za katere je preteklo v letih domovinske vojne tudi v Žužemberku toliko dragocene krvi. Vloga, ki jo je odigral Žužemberk v letih NOB, je nadvse važna v naši zgodovini. Ze starodavni grad, ki mu zoh čas neizprosno izpreminja lice, je v svoji preteklosti doživljal burne in krvave borbe s Turki. Danes pričajo o tem sive zidane in pisane besede. Živ je spomin na tlačanska leta, vsež, vse preveč svež pa je spomin na nezavestno izdajstvo pri farni cerkvi in župnišču, v katerem so marsikomu napisali krvavo sodbo po nedolžnem. Spominska plošča bo govorila nam in poznim rodovom, da je slovensko ljudstvo, oropano svobode, zgrabilo za puške in neumljeno udarilo.

V tej epopeji je Žužemberk doprinesel vrsto dogodkov, nadvse pomembnih za komaj minulo slavno preteklost. Ze leta 1941 so se v bližini Žužemberka pričele zbirati prve partizanske enote, ki so 26. marca 1942 prvič napadle karabinjsko postajo v trgu. Heroj Daki — Stane Semič — je sovražnika pri Znojlah pri Krki pošteno namlatil. Ker je bilo stanje za močno oboroženo italijansko postojanko v Žužemberku čedalje nevarnejše zaradi stiskajočega se partizanskega obroča, so 13. julija 1942 Italijani trg zapustili in se umaknili v Novo mesto. Še istega dne je Zahodnodolenjski odred zasedel Žužemberk, v katerem je bila postavljena prva partizanska komanda mesta na

osvobojenem slovenskem ozemlju. Komandant mesta je bil domačin Franc Smrke-Još. Posebno slovesno je bil z demokratičnimi tajnimi volitvami izvoljen tudi prvi narodnoosvobodilni odbor. Prvi komandi mesta je podelil takratni komandant Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet tovaris Franc Leskošek-Luka svilen slovensko zastavo.

S pomočjo prižnic se je sovražnik naslonil na domače izdajalce — sam namreč ne bi nidesar opravil proti enotnemu ljudstvu in sili partizanskih pesti. Iz farovžev in s prižnic se je začela sramotna gonja proti slovenskemu vse-ljudskemu uporu. Kri je tekla, skoraj povsod po krivdi izdajalcev lastnega naroda. V noči 24. julija 1943 je začela napadati Gubčeva brigada nezavestne utrjene postojanke okupatorja. Cankarjevi so v zaletu porušili postojanko v Javci. Sovražnik se je po tridnevni strašnih bojih rešil s pomočjo tankov, topništva in letalstva. Po kapitulaciji Italije so partizani zasedli Žužemberk, zaradi varnosti in bombardiranja pa so ga kmalu spet izpraznili. V letu 1944 je bil Žužemberk važno zaledno oporišče za preskrbovanje in opremo brigad. Ogromen delež so doprinesli številni mlinci, ki so oskrbovali brigade s potrebnim hranom. Sovražnik je vse to sledil in je 23. aprila 1944 z vso silo navalil na trg. Slovenske brigade so se začele zgrinjati v jeklen obroč ter so se borile z navdušenjem in požrtvovaljenjem kakor malokdaj. Po tridnevnih bitkah, v katerih so postojanke vsak trenutek menjavale gospodarje, so partizani 4. maja zlomili sovražnikov odpor. V jeseni 1944 so Nemci za vsako ceno hoteli osvojiti ozemlje osrednje

Dolenske, katere obrambo so naslonili na Žužemberk. Od jeseni 1944 do spomladi leta 1945 so divjali v Žužemberku in njegovi okolici neprestani boji. To so bile strašne in krvave bitke, najstrašnejše izmed vseh, kar jih je bilo v letih narodnoosvobodilnega boja. Žužemberk je krvavel, bombe so ga rušile še in še. Ko so se partizani zaradi taktičnih razlogov umaknili iz Žužemberka in Suhe krajine, je sovražnik z domobranci na čelu začel s pokoli. Z vedno naraščajočim duhovnikovega je potekla ena izmed največjih tragedij na Dolenskem. Na kraju plošče je kamnosek uklesal z okornim diletom rdeče črke, da je padlo in bilo pomorjenih na najbolj zverinski način 117 Žužemberčanov, med njimi tudi šestletni otroček Jurček.

S skromno spominsko ploščo se bodo Žužemberčani spominjali dragih občanov ob svojem prvem občinskem prazniku. Glasno bo pričala nam in našim pokolenjem, da se je slovensko ljudstvo navzlic peščici sramotnih izdajalcev, katerim so načelovali duhovniki, borilo pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije, združeno v vseljudski Osvobodilni fronti, za svoj goli obstoj proti tisočkrat močnejšemu nasilnemu fašističnemu okupatorju. Z nešteti žrtvami in s trpljenjem je zaozalo grobce temelje naši novi dragi domovini. V vogelni kamen te mogočne stavbe pa je zapisalo za večne čase, da si bomo na svoji zemlji sami gospodarili.

Sl. Hotko
OGLAS V DOLENJSKEM LISTU — GOTOV USPEHI!

100 letnico Mohorjeve družbe so proslavili

Na pobudo dolenskega Pokrajinskega odbora Cirilometodijskega društva slovenskih duhovnikov so se 3. julija zbrali v priznani kartuziji Ptererje pri Sentjerneju člani CMD dolenskih okrajev k proslavi 100-letnice obstoja in dela Mohorjeve družbe. Slavnosti so se udeležili tudi starosta slovenskih pisateljev Franc S. Finžgar, pisatelj Etbin Kristan iz Amerike, pisatelj in direktor Ljubljanskega dnevnika Miško Kranjec, ljudski poslanec Anton Bajt, zastopnik Okr. odbora OF Novo mesto, dekan teološke fakultete v Ljubljani dr. Stanko Canjkar, predsednik Verške komisije pri PVLRS Jože Lampret, zastopniki GO CMD ter nad 40 članov in nečlanov CMD iz dolenskih okrajev ter drugih področij Slovenije.

Po pozdravu gostov je slovesnost začel Lojze Zabkar, župnik v Crnomlju, ki je tako poudaril zgodovinske zasluge Mohorjeve družbe za prosvetljevanje slovenskega kmečkega človeka v preteklosti. Opisal je pomen Mohorjeve družbe, ki je v času avstroogrške monarhije budila v naših ljudeh narodno zavest in razširjala ljubezen do slovenske knjige. Osrednji govor in zgodovinski pregled nastanka in delovanja Mohorjeve družbe je imel pisatelj F. S. Finžgar, ki je ta dan po 30 letih uspešnega delovanja v družbi odloži dosedanje funkcije v njenem predsedstvu. Z živ, krepko in vedro besedo je opisal usta-

novitev družbe pred 100 leti, njeno kulturno poslanstvo in vlogo v naši kulturni zgodovini. Nad 20 milijonov knjig je dala Mohorjeva družba v preteklih 100 letih slovenskemu bralcu.

Za pisateljem Finžgarjem je govoril o delu in načrtih Mohorjeve družbe njen novi tajnik dr. Stanko Canjkar. Po recitacijah Šalijeve in Zabkarjevih pesmi je pozdravil zbrane pisatelje Etbin Kristan, ki je predvsem izrazil svoje ogromno zadovoljstvo nad nepričakovanim kulturnim dvigom, ki ga je na svojih potovanjih zapazil pri vseh jugoslovenskih narodih. Osvoboditev izpod tujega jarma in boj proti tisočletni zaostalosti nam nudita velike možnosti za doseg novega zmag na tem področju našega življenja.

Po pozdravu zastopnika Okr. odbora OF iz Novega mesta so člani CMD in gostje podpisali pozdravno resolucijo Mohorjevi družbi, z zaključno besedo prirediteljev in gostiteljev je bila slovesnost zaključena. Udeleženci proslave so si nato po skupnem kosilu ogledali samostanske zanimivosti kartuzije in njeno dragoceno knjižnico, nakar so se po uspešno slovesnost razšli. Pohvaliti je treba pobudo Pokrajinskega odbora CMD, ki je organiziral prireditve in se zahvali pisatelju Finžgarju za njegovo delo v Mohorjevi družbi.

LESNA INDUSTRIJA

„ZORA“ - ČRNOMELJ

sporoča vsem svojim odjemalcem, da je ZNIZALA CENE rezanemu lesu za 15% za vse zasebne kupce, za 20% pa vsem državnim in združenim ustanovam ter podjetjem NA ZALOGI ima vedno vse vrste rezanega lesa, parjeno in neparjeno bukovino, sadne in grozdne mlince, stiskalnice za grozde in škafe vseh vrst in velikosti KUPUJTE vse vrste lesa po najvišjih dnevnih cenah — Naročila in ponudbe poslati na naslov:

„ZORA“ - ČRNOMELJ

TELEFON 15

Ob razvalinah Žužemberka

»KRINKA NEKRONANEGA CESARJA SUHE KRAJINE JE PADLA«

»Suha krajina zavzema kamnit kraški svet s skopimi njivami, grmičevjem, slabim gozdom in redno nastopajočo sušo. Razmeroma gosto naseljeno kmečko prebivalstvo je po bornih vaseh stotletja životarilo v trajni in brezizgledni bedi. Zato je v teh hrbovitih krajih, oddaljenih od prometnih vezev, poleg gospodarske zaostalosti bila močno zakoreninjena tudi kulturna in politična konzervativnost, ki jo je gojila in varovala klerikalna duhovščina, med okupacijskega steber znanega suhokrajinskega belogardizma.

V začetku maja 1942. leta so partizanske čete osvobodile Suho krajino. Oblast duhovnikov in birtov se je začela polagoma majati. Suha krajina je doživela prvi dih svobode, ki ga je sprejemala s strahom in upanjem, z bojaznijo in rahlo vero obenem. Borba med starim in novim življenjem se je pričela ter se potem nihaje nadaljevala skozi vsa ta leta vojne... Prvi spopad med belogardizmom in partizanstvom za Suho krajino se je odigral zadnje dni maja, ko so belogardistični voditelji propadli s svojim širokopoteznim načrtom, da bi iz Suhe krajine izrlnili partizansko vojsko in se tam zadržali s svojimi odredi. Partizani so deloma razkrili in zhnjli belogardistično organizacijo. Hinjski kaplan Henrik Novak je bil obsojen na smrt, kaplan Janez Lavrih iz Dobrepolja in kaplan Janez Jenko iz Žužemberka sta pobegnila v Ljubljano, ostali organizatorji narodnega izdajstva pa so se potuhnil.

Nastajajoča ljudska oblast v Suhi krajini se je morala boriti s prirojenjo boječnostjo ljudstva, s popolno politično nerazgledanostjo in končno s skrivnim vplivom duhovščine, ki je na zunaj

delala partizanom lep obraz, skrivaj pa ščuvala proti nam in organiziralna belo gardo po suhokrajinskih vaseh... Duhovščina je šla za svojim škofom in tako pripravljala nelzerno gorje Suhi krajini... (Saje, Belogardizem, str. 575).

Zvesto je korakala množtevna četa suhokrajinskih duhovnikov za svojim knežofskijskim pastirjem — vojnim zločincem Gregorijem Rožmanom. Anton Mrkun, Ivan Lavrih, Franc Felko, Anton Poldaj, Janez Bukovec, Jože Vošnjak (ki je pribežal pred Nemci s Stajerske leta 1941, pa začel pod Italijani spet hitro in vdano služiti fašistom), Ivan Zavbi, Franc Jeraša, Jožef Podlpinik, Ivan Vodopivec, Gregorij Mali, Henrik Novak, Janez Jenko, Karel Gnidovec in še in še — dolga vrsta bogoslovcev, kaplanov, župnikov in dekanov, ki so v letu 1941 svojo staro vlogo poneumnevanja ljudi hitro zamenjali po navodilih vojskovočnega škofa Rožmana z obveščevalno službo okupatorju in kmalu nato z organiziranjem zločinskega belogardizma.

Dolga in nepregledna je vrsta hudodelstev, ki jih je pestra množica vatičanskih hlapcev zagrešila nad ljudstvom Suhe krajine. Bila je zvesto orodje sovražne politike uradne katoliške cerkve na Slovenskem, ki je vdano lizala pete okupatorjem, hkrati pa z vsemi sredstvi, predvsem pa z izkoriščanjem verskih čustev večine naših preprostih kmečkih ljudi naganjala narod v bratomorno klanje. Morda se

nikjer ni razgalil strahoten vpliv reakcionarnih, protiljudskih duhovnikov nad verujočimi in pobožnimi ovčicami tako, kakor v Suhi krajini. Premeteni kaplani in župniki so v farovžih, spovednicah in na prižnicah sejali seme narodnega izdajstva na najbolj zvine, skrite, pa tudi popolnoma odprte, s kljicevanjem na cerkveno poslušnost zabeljene in posiljevalne načine. Skrb za verski blagor faranov je zamenjala odkrita, pohlepna borba za oblast; strah pred izgubo mastnih stolčkov v bogatih farovžih, hranilnicah in posojilnicah je vodil klerikalno duhovščino v zločine nad lastnim narodom. Ne samo z Italijani in Nemci — s samim hudičem bi se bili povezali izdajalski protiljudski duhovniki s škofom Rožmanom vred, če bi jim le zajamčil ugodne in doseg gospodarske pozicije, ki so si jih nagrabili v ranjki Avstroogrski in stari Jugoslaviji. Vseljudski upor proti fašističnim okupatorjem in njihovim domačim pristlednikom in izdajalcem in proti vsej tisočletni zaostalosti in izkoriščevanju pa je pometel s takimi nič kaj pobožnimi željami duhovščine. Zato so protiljudski duhovniki v borbi proti lastnemu narodu pokazali toliko človeške pokvarjenosti, zavrnjenosti, ličemerstva in zločinov, da jih lahko primerjamo v temni, umazani zgodovini katoliške cerkve morda samo še s tistimi izza časov srednjeveške jezuitske inkvizicije. Nekatere izmed njih je do-

letela pravična ljudska kazen zaradi zakrknjenega izdajstva slovenskega naroda že med vojno; mnogi jih je pobegnilo z ostanki okupatorjeve leta 1945 v tujino, nekateri pa so ostali doma in se spet potuhnil, vendar pa niso zamudili nobene priložnosti, da ne bi na tak ali drugačen način pokazali svojega besnega sovraštva do ljudske oblasti in pridobitev NOB.

Eden izmed »dušnih pastirjev« Suhe krajine, ki je tudi po izgonu fašistov in domačih izdajalcev ostal zvest pobornik vatičanskih osvajalnih idej, poslušen izvrševalec reakcionarnih in protiljudskih navodil namestnika ljubljanskega škofa Vovka in goreč sovražnik vsega, kar je napredno, je Karel Gnidovec, dekan v Žužemberku. Okronanem cesarju in kralju suhokrajinskih duš, ki se je vse življenje boril z dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi za svoj tuzemski blagor, o omejenem gospodarju pobožnih in nečestitih v Suhi krajini, je treba takoj v začetku zapisati: nikoli in nikjer ni začel, da je cerkev »najvišja duhovna in posvetna gosposka«. Po tem načelu, ki ga je priznaval tudi protiljudski režim stare Jugoslavije, je dekan Karel Gnidovec urejeval svoje življenje, delo in nehanje v Suhi krajini. Teško je na omejenem prostoru podati točno in verno sliko samopašnega, diktatorskega in fanatičnega žužemberkega dekana ter njegovega delovanja med suhokrajin-

čani. Poseči moramo precej daleč nazaj, da bomo laže razumeli, kako je razpredel dekan Gnidovec svoje zvite niti v gospodarsko, politično in duhovno življenje Žužemberka pred in med vojno.

Karla Gnidovca je vzgojilo semenišče v stari Avstriji. Iz izrazito klerikalne družine na Ajdovcu ni mogel zrasti drugačen kakor je postal — borben, srborit, vsak čas pripravljen ofenzivno zastopati koristi poklica in organizacije, za katero se je odločil. Čim se je dobro razgledal v svojem okolju, je postal pristaš stare linije dr. Ivana Sušteršiča, enega izmed najbolj vidnih in eksponiranih slovenskih klerikalnih politikov. Gnidovec ideal je bila srednjeveška krščanska srednjeevropska monarhija. Odlučno je nasprotoval ustanovitvi stare Jugoslavije, da ne govorimo o tem, kako velik trn mu je bila narodnoosvobodilna vojna jugoslovenskih narodov in njihova zmaga ter socialistična graditev. Kmalu po prihodu v Žužemberk — pa že tudi prej — se je začel Gnidovec živahno politično udeleževati. Posredno ali neposredno je vodil vse organizacije v trgu. Zvesti pripadnik SLS in DRZ, duhovni oče in voditelj Marijine družbe, Fantovskega odseka itd. je vsak čas obvladoval politično situacijo v Žužemberku. Čeprav je črtil staro Jugoslavijo, tega v svoji moralni legitimaciji na zunaj ni vedno kazal. Tako se je n. pr. leta 1932 šel pokloniti z delegacijo kralju Aleksandru na Bled. Žužemberčani se bodo gotovo tudi še spominjali, da je bil gospod dekan v stari Jugoslaviji ob neki priliki obsojen na 6 dni zopora zaradi krive prisege (!), vendar pa kazni ni odsedel, ker je podkupil organe oblasti.